

(Hoog)begaafdheid protocol Oranje Nassauschool

1. Inleiding

Het protocol (hoog)begaafdheid is onderdeel van ons zorgbeleid op de Oranje Nassauschool. Op de Oranje Nassauschool vinden wij dat alle leerlingen, dus ook de begaafde leerlingen, de mogelijkheid moeten hebben een ononderbroken leerontwikkeling door te maken.

De ONS streeft er naar de leerlingen duurzaam te laten leren door boeiend, opbrengstgericht onderwijs te geven. Alle leerlingen worden op hun mogelijkheden aangesproken; dit geldt zeker ook voor begaafde leerlingen. Dit protocol geeft aan op welke manier wij als school hier invulling aan geven.

Wat is (hoog)begaafdheid ?

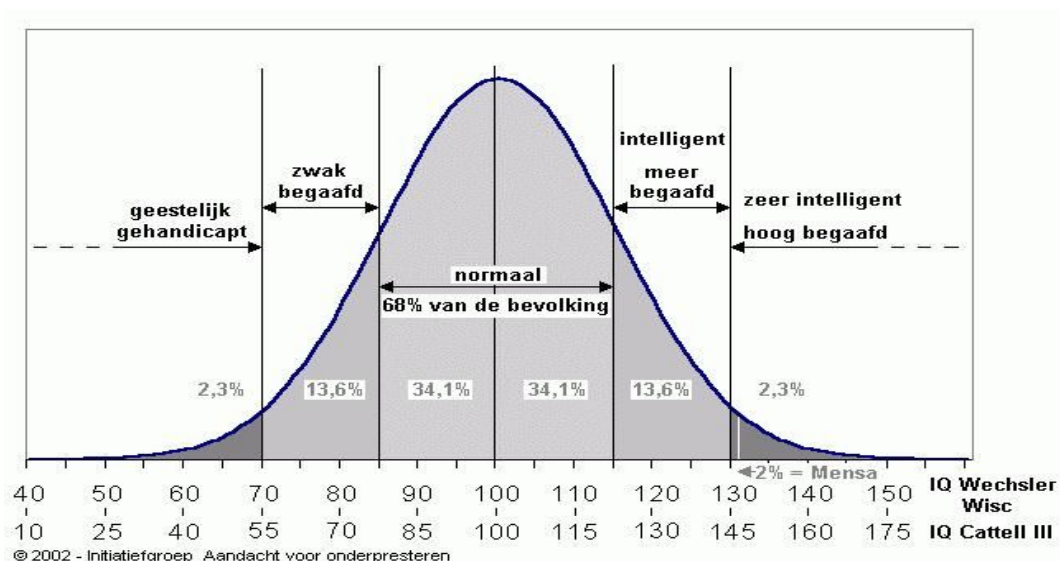
Wetenschappelijk onderzoek naar moderne opvattingen over begaafdheid en voorzieningen voor begaafde leerlingen (Freeman, Raffan & Warwick, 2010) maakt duidelijk dat er wereldwijd meer dan honderd definities van begaafdheid zijn.

Als het gaat over de visies die er zijn op begaafdheid, zijn er grofweg twee stromingen:

- Bij de 'Talent Development Movement' wordt begaafdheid sterk geassocieerd met **hoge en uitzonderlijke prestaties**.
- Bij de 'Columbus Group Movement' staat vooral de **persoonlijkheid** van het begaafde kind centraal.

Hoewel beide stromingen een fundamenteel verschillend perspectief op begaafdheid hebben, is er ook een duidelijke overeenkomst : beide erkennen de noodzaak voor alternatieve onderwijsarrangementen voor begaafde leerlingen.

Hoge en uitzonderlijke prestaties zijn meetbaar (in toetsen, IQ test).

Bij begaafdheid als zijnsfactor spelen kenmerken als een kritische instelling, een sterk rechtvaardigheidsgevoel, het automatisme om onbewust de lat voor zichzelf hoog te leggen en de gevoeligheid een grote rol. Deze gevoeligheid stelt het kind (en later de volwassene) in staat tot bijzondere manieren van denken, voelen en beleven. Maar zolang een kind nog bezig is met leren omgaan met deze gevoeligheid, kunnen vooral de negatieve kanten naar voren komen.

Het is van groot belang kennis te hebben van de zijnsfactor van begaafde kinderen. De zijnsfactor bepaalt immers heel onbewust de acties die het kind al dan niet onderneemt, de prestaties die het al dan niet zal leveren en het geluk dat het al dan niet zal ervaren met zijn potentieel.

2. Signalering

De signalering vindt plaats middels gegevens van ouders (gesprek), gegevens van de leerkracht (observatie, signaleringsinstrumenten), didactische gegevens (schoolresultaten), evt. overige bronnen.

Elke leerkracht vult ten minste één keer per jaar conform het protocol 'Zien' (het sociaal emotioneel leerlingvolgsysteem dat we hanteren) de signalering voor alle groep 3 t/m 8 leerlingen in. De leerlingen die opvallen op de groepskaart van 'Zien' en waarbij (hoog)begaafdheid een optie zou kunnen zijn, worden besproken met de Intern Begeleider.

De leerkrachten van groep 1 en 2 vullen een paar maal per jaar Pravoo-lijsten (leerlingvolgsysteem) in op 10 ontwikkelingsaspecten. De leerlingen die opvallen worden besproken met de IB-er.

Voor alle leerlingen wordt in groep 3 en in groep 5 de Quicksan van het DHH (Digitaal handelingsplan Hoogbegaafdheid) ingevuld. Het protocol is zo opgebouwd dat na het proces van signalering en diagnostiek iedere leerkracht in staat is om een plan van aanpak te maken voor de begaafde leerlingen in zijn of haar groep.

Het is moeilijk om te spreken over dé eigenschappen van begaafde kinderen, omdat ook deze kinderen uniek zijn. Hun eigenschappen kunnen onderling erg verschillen en soms zelfs tegenovergesteld zijn.

Hieronder staat een overzicht van veel voorkomende eigenschappen, zoals die in de literatuur genoemd worden. Een begaafd kind hoeft niet alle eigenschappen in onderstaand overzicht te bezitten. Het omgekeerde is ook het geval : als iemand één of meerdere van deze gedragsaspecten vertoont, hoeft dit niet automatisch te betekenen dat hij / zij begaafd is.

Kenmerken	van (hoog)begaafde leerlingen	Indicatoren
Hoge intelligentie	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten.	<ul style="list-style-type: none"> • is (in potentie) tot uitzonderlijke prestaties in staat • presteert zeer hoog op toetsen (A+) • heeft een totale IQ score > 120 en een IQ score <u>bereik</u> rond 130 op tenminste één intelligentiefactor
Vroege ontwikkeling	(Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.	<ul style="list-style-type: none"> • is geestelijk vroegrijp, heeft een ontwikkelingsvoorsprong • is gericht op prikkels uit de omgeving • heeft op jonge leeftijd al gevoel voor objectpermanentie • heeft op jonge leeftijd ontwikkeling van psycho-motoriek • kan op jonge leeftijd lezen • is eerder met spreken • heeft vroege belangstelling voor cijfers en letters • geeft vroeg blijk van gedetailleerde kennis van de omgeving • kan al vroeg een voorbeeldmodel (onder andere lego) nabouwen • tekent op hoger niveau dan leeftijdsgenoten • heeft een vroege ontwikkeling van getalbegrip • kan zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken • heeft op jonge leeftijd al gevoel voor symboliek • kan al praten, lezen en schrijven op jonge leeftijd
Uitblinken op één of meerdere gebieden	Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals bijvoorbeeld in taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.	<ul style="list-style-type: none"> • is zeer goed in rekenen/wiskunde • heeft zeer goed taalgebruik • heeft een grote woordenschat / adequaat woordgebruik • kan vroeg praten in samengestelde zinnen • is zeker niet goed in alles

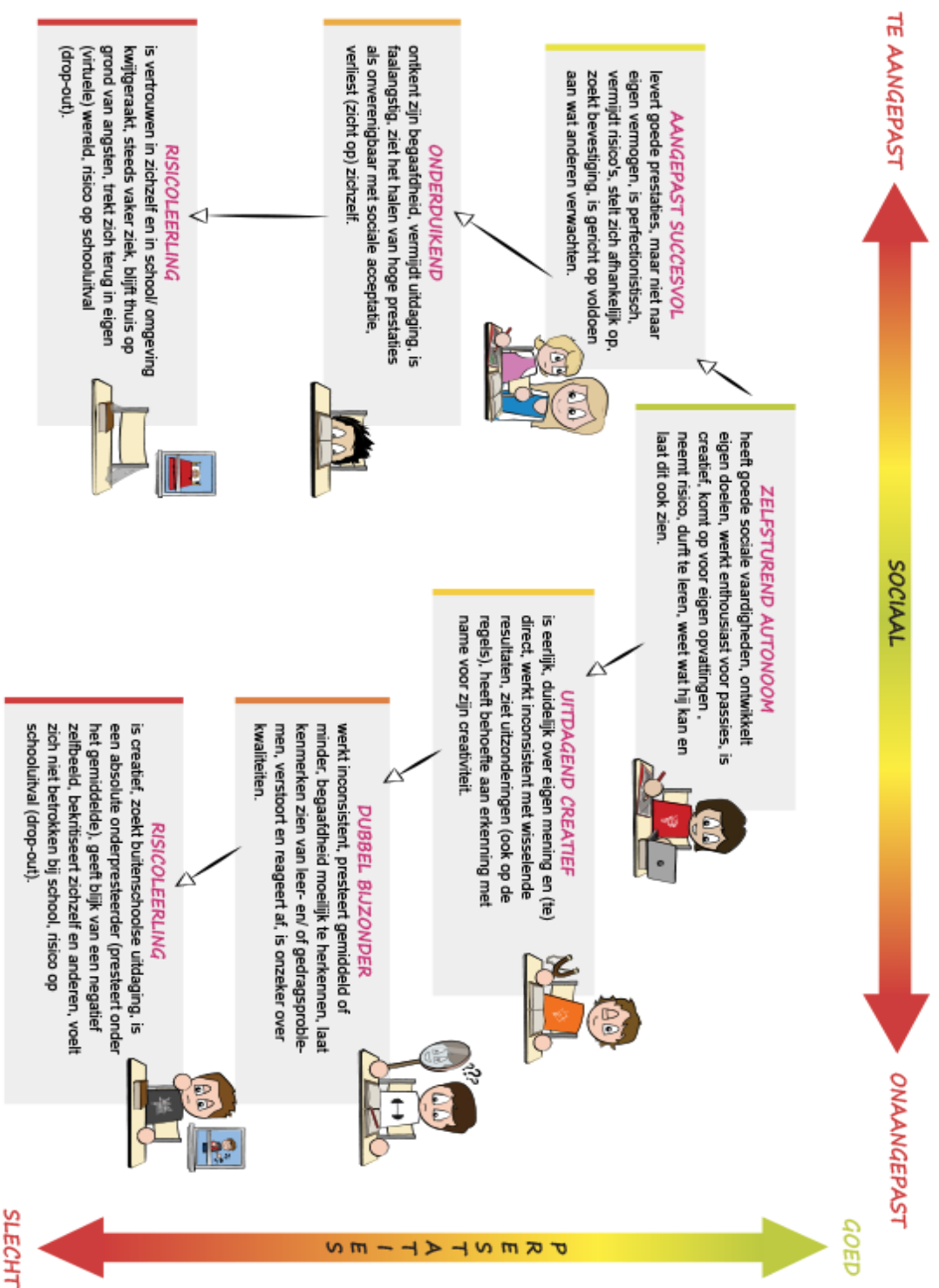
Gemakkelijk kunnen leren	(Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.	<ul style="list-style-type: none"> • is snel van begrip • kan complexe aanwijzingen makkelijk volgen • heeft een goed opmerkingsvermogen • kan leerstof snel verwerken • heeft een zeer goed geheugen • kan snel onthouden • kan snel lezen • kan snel denken • heeft een uitstekend geheugen en gebruik van informatie • heeft een leertempo 2 tot 5 keer hoger dan de gemiddelde leerling
Goed leggen van (causale) verbanden	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.	<ul style="list-style-type: none"> • kan gemakkelijk (causale) verbanden en relaties leggen • heeft de neiging om ideeën of dingen op een ongebruikelijke en niet voor de hand liggende manier te combineren • kan gemakkelijk betekenissen begrijpen
Het makkelijk kunnen analyseren van problemen	(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleemanalyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.	<ul style="list-style-type: none"> • kan snel problemen analyseren • is vaardig in het toepassen van oplossingsmethoden in diverse situaties • houdt vast in het oplossen van problemen • is vindingrijk in oplossingsmethoden • heeft plezier in het oplossen van problemen • heeft eigen (verschillende) oplossingsmethoden • kan goed omgaan met problemen: ziet snel wat relevant is en komt sneller tot essentie
Het maken van grote denksprongen	Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.	<ul style="list-style-type: none"> • kan grotere leerstappen maken • kan grote denksprongen maken
Voorkeur voor abstractie	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.	<ul style="list-style-type: none"> • kan goed abstract denken • generaliseert van bijzonder naar algemeen • overziet kennisgehelen • is een productieve denker

Hoge mate van zelfstandigheid	(Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerling veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.	<ul style="list-style-type: none"> • heeft weinig behoefte aan instructie • wil dingen op eigen manier doen • (bijvoorbeeld eigen manier van rekenen) • wil zelf ontdekken • is zelfstandig • toont initiatief • neemt leiding • is verantwoordelijk voor eigen handelen • reflecteert op eigen handelen • geeft de voorkeur aan zelfregulatie: besteedt soms wat meer tijd aan plannen, maar komt sneller tot besluitvorming • wil zelf en kan grotendeels zelf de benodigde kennis vergaren, onderzoeken, structureren en analyseren
Brede of juist specifieke interesse / hoge motivatie / veel energie	Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich erin te verdiepen.	<ul style="list-style-type: none"> • brede interesse • vraagt eindeloos waarom • heeft een hoge motivatie • neemt geen genoegen met halve informatie/halve oplossingen • heeft grote doorzettingsvermogen/volharding • is intrinsiek gemotiveerd • is bereid om moeilijke taken op te nemen • is bereid om in eigen tijd verder te werken • is snel betrokken op het werk • heeft veel energie/onvermoeibaar
Creatief / origineel	In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.	<ul style="list-style-type: none"> • maakt onverwachte zijsprongen • is origineel • is een intuïtieve denker • heeft hekel aan routinetaken • heeft grote verbeeldingskracht • interesse in experimenteren en het dingen op andere manieren te doen/staat open voor nieuwe ervaringen • pakt zaken graag anders aan • is creatief

De lat automatisch hoog leggen	(Hoog)begaafde leerlingen leggen zichzelf hoge doelen op.	<ul style="list-style-type: none"> • is perfectionistisch • kan zichzelf onderschatten • kan vermijdingsgedrag laten zien
Hoge gevoeligheid	(Hoog)begaafde leerlingen zijn hooggevoelig op meerdere vlakken, hetgeen zich uit in intens gedrag.	<ul style="list-style-type: none"> • het intense gedrag uit zich op de vijf gebieden: intellectueel, psychomotorisch, zintuiglijk, emotioneel, en qua verbeelding.
Kritische instelling	(hoog)begaafde leerlingen zijn opmerkzaam en kunnen kritische kanttekeningen maken.	<ul style="list-style-type: none"> • maken genuanceerde analyses • leggen de vinger op de zwakke plek
Groot rechtvaardigheidsgevoel	(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een groot rechtvaardigheidsgevoel, dat hun denken, handelen en voelen kan bepalen.	<ul style="list-style-type: none"> • hecht aan nakomen van beloftes • wil dat afspraken worden nagekomen • kan zeer begaan zijn met het 'grote wereldleed'
Apart gevoel voor humor	(Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.	<ul style="list-style-type: none"> • heeft een apart gevoel voor humor • groot gevoel voor humor
Hoge mate van concentratie	(Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtsspanne dan de gemiddelde leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> • langere aandachtsspanne, volharding en intense concentratie • is geconcentreerd • kan zich op jonge leeftijd buitengewoon lang concentreren • hoge mate van concentratie, lange aandachtsspanningsboog met betrekking tot interessegebieden

Bron : SLO.

Niet alle begaafde kinderen presteren daadwerkelijk op hoogbegaafd niveau, waardoor zij op grond hiervan niet altijd worden opgemerkt. Natuurlijk zijn hoge schoolprestaties een goede indicator, maar ook bij tegenvallende prestaties of probleemgedrag kan een leerling wel degelijk begaafd zijn. Het is belangrijk dat elke leerkracht op de hoogte is van signalen die er op kunnen duiden dat er sprake is van (hoog)begaafdheid, zoals de begaafdheidskenmerken en eigenschappen van begaafde onderpresteerders. Daarnaast is het belangrijk om kennis te hebben van de verschillende profielen van begaafde kinderen, waarmee deze signalen en gedragskenmerken op het niveau van een individuele leerling in samenhang gezien kunnen worden.

Bron : SLO.

3. Diagnosticering

Wanneer wordt besloten om nader psychodiagnostisch onderzoek te doen, is het van belang dat dit gedaan wordt door iemand met specifieke expertise op het gebied van (hoog)begaafdheid.

Wanneer het onderwijsaanbod van de school goed aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van individuele leerlingen is het in de meeste gevallen niet nodig om een uitgebreid psychodiagnostisch onderzoek af te nemen bij een vermoeden van begaafdheid. Het 'etiketje' begaafd heeft in zo'n geval weinig meerwaarde. Over het algemeen is uitgebreid psychodiagnostisch onderzoek bij een vermoeden van begaafdheid alleen nodig indien er onenigheid bestaat tussen ouders en de school over de capaciteiten van de leerling of wanneer er andere bronnen van zorg zijn waardoor de leerling ondanks zijn begaafde vermogens niet komt tot begaafde prestaties. Zo kan er naast (hoog)begaafdheid ook sprake zijn van een leerprobleem zoals dyslexie.

4. Begeleiding

Zoals aangegeven kun je niet spreken over dé eigenschappen van (hoog) begaafde leerlingen. Ook deze kinderen zijn uniek en zullen zich op eigen wijze ontwikkelen. De veel voorkomende eigenschappen kunnen we echter wel gebruiken om leerlingen te signaleren en de juiste begeleiding te kiezen.

De begeleiding van de (hoog)begaafde leerlingen maakt onderdeel uit van de zorgstructuur binnen de groep en zal dus ook binnen die groep door de groepsleerkracht plaatsvinden. Waar nodig wordt de groepsleerkracht ondersteund door de intern begeleider en/of onderwijsassistent. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de onderwijsbehoefte van het kind. Indien de begeleiding binnen de groep onvoldoende oplevert of organisatorisch niet haalbaar is, wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor begeleiding buiten de klas. Uitgangspunt voor de handelingsplanning is zoveel mogelijk materialen van de reguliere methode in te zetten.

- **Versnellen**

In principe kiezen wij ervoor een kind niet versneld door de leerstof te laten gaan, maar zo lang mogelijk goed en voldoende de stof te compacten en te verrijken. Daarvoor zijn onze methoden 'Alles in 1' en 'Wizwijs' uitermate geschikt.

Wij kiezen als school voor convergente differentiatie en daar hoort compacten en verrijken bij, zodat de hele groep met hetzelfde onderwerp / thema bezig is. Op deze manier garanderen we, dat de hoogbegaafde leerling de aansluiting bij zijn jaargroep blijft behouden. Als er redenen zijn om een kind wel een leerjaar te laten versnellen, en alle betrokkenen zijn het erover eens dat dit voor dit kind op dit moment het beste is, is versnellen van een leerjaar mogelijk.

- **Compacten en verrijken**

Als leerlingen onvoldoende worden aangesproken op hun leereigenschappen, kan dit op termijn leiden tot demotivatie en onderpresteren. Compacten maakt dat het leerstofaanbod voor leerlingen zinvoller wordt doordat de stof wordt beperkt tot de essentie. Hierdoor komt er ruimte en tijd vrij voor verrijking. Met het verrijken van de leerstof willen wij ervoor zorgen dat de leerlingen leren omgaan met tegenslagen en zij niet gelijk stoppen wanneer iets te moeilijk wordt. Daarnaast leren de leerlingen zelf kennis verwerven en die toe te passen (metacognitie).

Compacten is het zodanig schrappen in de reguliere leerstof die voor alle kinderen is bedoeld, dat deze geschikt wordt voor (hoog)begaafde leerlingen. Daarbij zijn de kerndoelen van het basisonderwijs leidend. Net als voor alle andere leerlingen moet de leerstof een doorgaande lijn vormen gedurende 8 jaar.

Compacten is het overslaan van overbodige herhaling- en oefenstof en in brede context het aanpassen van het leerstofaanbod op de leereigenschappen van de (hoog)begaafde leerling. Wanneer er ruimte in het programma is gemaakt door overbodige herhalings- en oefenstof te laten vervallen en er minder tijd wordt besteed aan het nabespreken van en het instructie krijgen over opdrachten is er tijd over voor verrijking.

Verrijking betreft het waardevoller maken van het onderwijsaanbod. Dit gebeurt wanneer het aangepaste onderwijsaanbod – meer dan het reguliere onderwijsaanbod – tegemoet komt aan de behoeften en capaciteiten van de individuele (hoog)begaafde leerlingen.

Belangrijk is wel dat het verrijkingswerk niet méér van hetzelfde werk moet zijn maar meerwaarde moet hebben. Hiermee wordt bedoeld dat de leerlingen hun basiswerk compacten, waardoor tijd vrij wordt gemaakt om extra moeilijk werk te kunnen maken.

- **Evaluatie**

De leerkracht evalueert twee keer per jaar (januari en juni) de verrijking in het groepsplan. Daarnaast wordt er drie keer per jaar (okt, jan en april) geëvalueerd tijdens de leerlingbesprekingen samen met de IB-er. Met ouders wordt er geëvalueerd tijdens de afstemming en 10 minutengesprekken. Mocht er bij ouders of de leerkracht behoefte zijn om meer met ouders af te stemmen is dit altijd mogelijk.

juli 2017.